

Așa cum am arătat și cu alt prilej, în Cîmpia Bașului — situată la est de depresiunea Botoșani—Dorohoi și la nord de dealurile Cozancea—, într-o zonă supusă unor puternice procese de eroziuni și alunecări, datorate în principal lipsei de vegetație, pe valea Podrigăi (unul din cei mai leneși afluenți ai Bașului), se află așezarea cucuteniană din Ostrovul comunei Drăgușeni.

Ca și în anii precedenți, din motive independente de voința noastră, ne-am limitat la o cercetare modestă în zona nord-vestică a așezării.

Astfel, la nord-est de șanțul XXI și paralel cu el, au fost trasate tranșeele XXII și XXIII, precum și o tranșee perpendiculară pe ele, cu ajutorul căreia urma să sondăm și spre nord-estul stațiunii pentru a stabili dacă locuirea (în această zonă) se extinde pînă în marginea Ostrovului.

Ca prim rezultat al cercetărilor noastre notăm descoperirea în șanțul XXIII, la adîncimi ce variau între 0,13—0,20 m, a celei de a paisprezecea locuințe din Ostrov. Degajată complet, cu ajutorul unei casete destul de mari (6×8 m), ea avea (ca și locuințele descoperite anterior), o formă rectangulară bine conturată. Resturile ei incendiate erau concentrate pe o suprafață de 8,10×5,25 m — locuința va fi avut probabil în jur de 40 m².

Cu excepția unei zone limitate din partea de nord-est, ea avea aspectul unei mase compacte de chirpic, bine ars de la roșu-cărămiziu la brun-roșcat, care provenea de la pereții incendiați și prăbușiți; peretele nord-vestic al locuinței a căzut în așa fel încît păstra perfect conturul spațiului dintre furcile de lemn folosite la scheletul construcției, putîndu-se astfel preciza că distanța între furci fusese de 0,60—0,70 m, acestea din urmă fiind deci mai dese decît acelea ale locuințelor de la Ghigoești—Trudești, de exemplu, care avuseseră între ele de regulă un spațiu de 1—1,10 m. Nu ar fi exclus ca și grosimea furcilor să fi fost diferită — acelea de la Ghigoești (zonă împădurită) vor fi fost mai solide decît cele de la Drăgușeni, unde lemnul (mai ales cel de dimensiuni mai mari) se procura mai greu și sigur de la distanțe mai mari.

La aproximativ 1,90 m de latura nord-vestică a locuinței se afla vatra acesteia, acoperită parțial de dărîmăturile pereților. Întrucît vatra fusese amplasată în jumătatea nord-vestică, nu ar fi exclus ca intrarea în locuință să se fi făcut

dinspre est-nord-est. Deocamdată nu avem alt indiciu pentru precizarea accesului în locuință. Înspre marginea de nord-nord-est a ei se găseau diverse fragmente ceramice, precum și o apreciabilă cantitate de pietre, unele de mari dimensiuni (variind între 28×23—43×31 cm), care nu fuseseră însă folosite la construcție. Printre ele patru erau rîșnițe, celelalte vor fi fost aduse poate pentru a fi transformate în unelte. Între ele se afla un vas-binoclu aproape întreg și cîteva fragmente ceramice.

Chirpicul, ars destul de puternic, a avut în compoziție multă pleavă și paie tocate; adeseori duritatea lui rivaliza cu aceea a unor cărămizi de bună calitate. Incendiul puternic duce la concluzia că atît lemnăria cît și stuful au fost folosite la construcție în cantități destul de mari. Numeroși bulgări păstrează amprentele nuielilor pe care fuseseră lipiți, nuiielele al căror diametru fusese de 3—4 cm. Lemnăria întrebuintată la schelet avusese în general 10—12 cm diametru, dar destul de des se folosiseră lemne cu diametru de 20—22 cm. Lipitura avusese o grosime de 10—12 cm în zonele cu lemnărie mai solidă, în timp ce peste nuiiele fusese aplicată în straturi de 6—7 cm. De menționat că de cele mai multe ori lemnele întrebuintate fuseseră fasonate, iar pereții neteziți și vopsiți cu culoare albă (devenită acum alb-gălbuie).

Această locuință nu a avut platformă și nici locuri special amenajate pentru dormit. În schimb, sub și printre dărîmături, am descoperit fragmente de mobilier confecționat tot din chirpic: este vorba de picioare de măsuțe joase, unul dintre ele păstrînd și o parte din tăblia mesei, lucrată tot din chirpic. Dimensiunile ei nu par a fi ale unui altar de cult.

Vatra locuinței, păstrată pe 0,45×0,35 m, se prezenta sub forma caracteristică vetrelor cucuteniene. Albicioasă și mozaicată, ea fusese intens folosită, lipitura depășind de regulă 2—3 cm grosime și atingînd adesea (lucru destul de rar la vetrele cucuteniene) 5 cm grosime. În lutul întrebuintat se adăugase ca degresant numai nisip foarte fin. Vatra, care nu fusese amenajată pe suport de pietre sau fragmente ceramice, avea pămîntul de sub ea înroșit de foc pe o adîncime de 4—7 cm, din pricina folosirii îndelungi.

Spre deosebire de majoritatea locuințelor de la Drăgușeni, inventarul ceramic al acestei locuințe

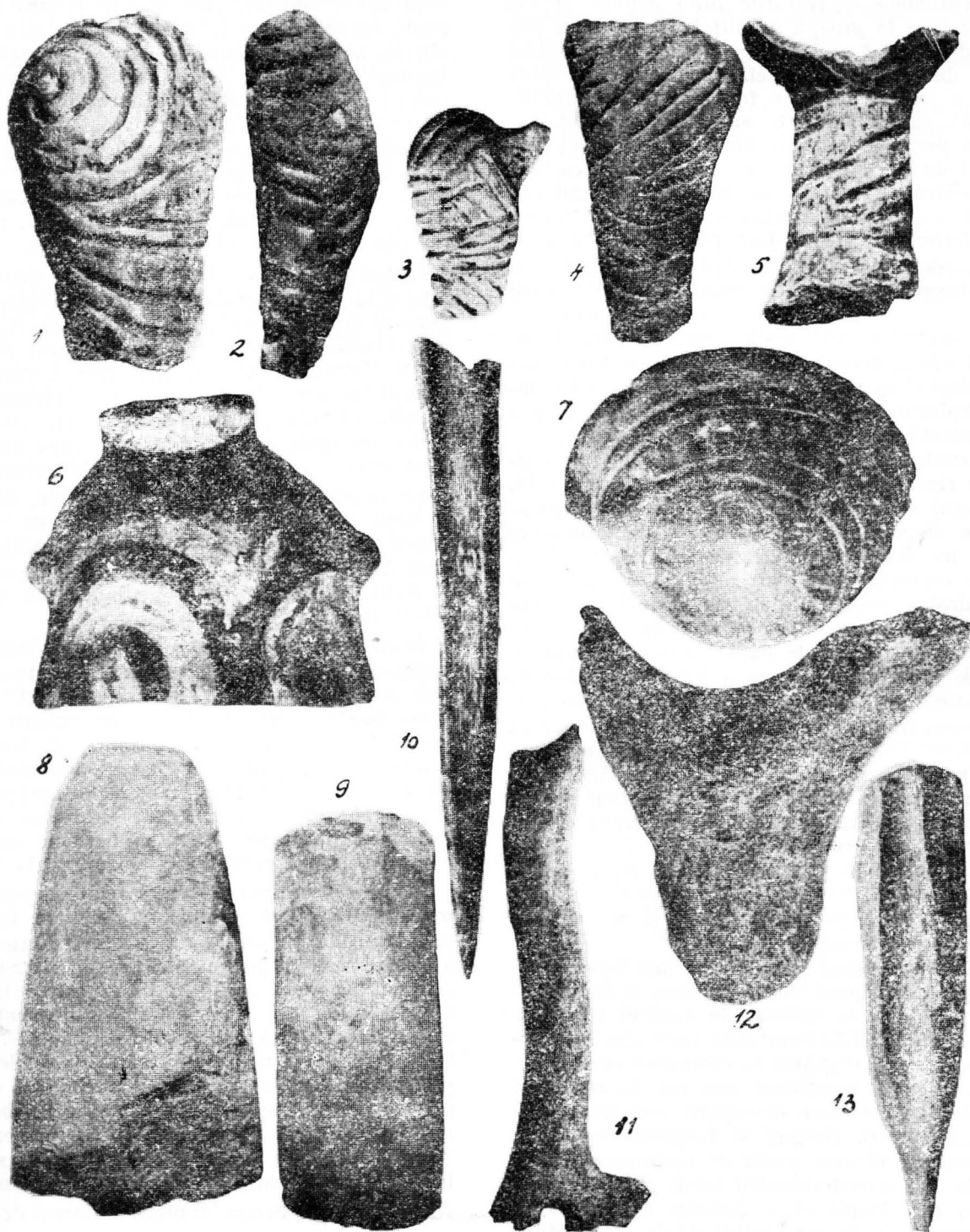

Fig. 1. Drăgușeni. 1—4 fragmente de statuete; 5—7 ceramică; 8—9 unelte de piatră; 10—13 unelte de os și corn.

era destul de sărac, dar s-au descoperit numeroase toporașe de piatră, multe deșeuri de silex și percutoare. Toate aceste materiale, precum și marea cantitate de piatră amintită mai sus, pot constitui un indiciu al meșteșugului practicat de ocupanții locuinței — ei vor fi avut aici un atelier de confecționare a uneltelor de piatră și silex.

Interesantă era însă și groapa de ofrandă a locuinței, amenajată în partea de sud-est a ei,

la 0,90—0,95 m adâncime. Pe fundul gropii, al cărei diametru nu depășea 1,10 m, fusese pusă o piatră peste care se depuseseră două vase, dintre care unul umplut cu cenușe, cărbune, multă arsură, un os și o unealtă de os. Peste aceste vase așezaseră o altă lespede de piatră de mari dimensiuni (35×35×9 cm). Destul de probabil în afara locuinței se practicase un anumit ritual — poate de purificare, sau de ofrandă adusă unei divini-

tăli chtoniene — resturile fiind depuse în vas și mai apoi în groapă. Dealtfel vasele, ca și pietrele din groapă, aveau urme de ardere secundară (unul dintre vase fiind chiar deformat), dovadă certă a trecerii lor prin foc. Astfel de gropi de ofrandă, sau de fundație, au mai fost descoperite și sub podinele altor locuințe de la Drăgușeni, ele fiindu-ne cunoscute și din mediul culturii Precucuteni, dar mai ales din acela al fazei Cucuteni A—B (de la Traian — Dealul Fintinilor); ne referim la vasele-goblet pictate în stil α și găsite adesea ca vase de fundații în locuințe al căror inventar aparține adeseori și stilurilor tirzii γ și δ .

Nu excludem nici posibilitatea ca ofranda să fi fost adusă divinității chtoniene care poate era în același timp și divinitate protectoare a locuinței. Problema este însă prea complexă pentru a fi discutată într-un simplu raport de săpături.

Se cuvine menționată însă la Drăgușeni și situația resturilor din afara limitelor locuinței 14. În colțul de vest și nord-vest, la aproximativ 0,60 m distanță de baza pereților (și îmbrăcînd colțul locuinței) se găseau masate diverse fragmente ceramice, oase, pietre și câteva bucățele de chirpici, constituind sigur resturi menajere aruncate de ocupanții locuinței. În schimb, pe latura sud-estică și de data aceasta aproape lipite de baza peretelui, pe o lungime de 5,80 m și o lățime de 1,60 m se aflau o serie de alte resturi (oase, fragmente ceramice, pietre și o vatră de 1,10 \times 0,57 m). Toate acestea ar putea proveni, după părerea noastră, de la o anexă, făcută din material perisabil (bețe și stof) în scopuri gospodărești și folosită desigur în anotimpurile mai călduroase. În favoarea unei astfel de interpretări pledează atât vatra exterioră, a cărei lipitură groasă de 2 cm fusese așezată (ca și aceea din locuință) direct pe sol, precum și materialele descoperite în preajma ei.

În cursul aceleiași campanii au mai fost săpate (parțial) patru gropi de dimensiuni și forme diferite și au fost identificate în capătul nord-vestic al șanțului XXII resturile unei alte locuințe ce urmează a fi degajată în campania acestui an.

Așa cum am menționat mai sus, în cuprinsul locuinței nr. 14 s-au descoperit numeroase topoare de piatră (întregi și fragmentare) unele aflîndu-se în diverse stadii de prelucrare (o dovadă în plus a confecționării lor de către membrii familiei care locuia aici). Întîlnim toate tipurile de topoare, de la cele trapezoidale și dreptunghiulare, plate, bi- sau planconvexe (lucrate din roci relativ moi), la acelea perforate (lucrate din roci dure).

În cadrul pieselor litice, pe lîngă topoarele amintite, în această locuință s-au descoperit numeroase unelte de silex, percutoare, nuclee fragmentare și peste 100 așchii, pledînd toate în același sens.

Cît privește ceramica rezultată din întreaga săpătură, ea nu se deosebește de aceea descoperită în anii precedenți. Menționăm în primul rînd categoria *fină și foarte fină* lucrată dintr-un lut ales cu grijă și amestecat cu nisip, arsă la

roșu sau roșu-roze, apoi o alta lucrată dintr-o pastă omogenă bine frămîntată, arsă atît la roșu cît și la roșu-cărămiziu, cenușiu deschis sau brun-gălbui. Aici ar fi de inclus și ceramica în a cărei pastă s-a amestecat o apreciabilă cantitate de caolin (tehnică întîlnită numai într-o arie limitată în cadrul zonei mari de difuziune a culturii Cucuteni—Tripolie). Urmează apoi o ceramică lucrată dintr-o pastă cu impurități, arsă la mai toate nuanțele; roz, gălbui, roșu, roșu-cărămiziu, cenușiu și chiar negru-cenușiu.

Formele sînt și ele tipice acestei stațiuni, care (așa cum s-a mai arătat) face parte dintr-un important grup regional situat de o parte și de alta a Prutului, dar atîngînd (ca în cazul stațiunii de la Polivanov Iar) și teritoriile Ucrainei. Pe primul loc par a se situa cupele, străchinile, capacele, castroanele, vasele cu etaj, acelea cu picior (în egală măsură fructiere, cupe sau chiar vase etajate), vasele globulare, binoclurile etc.

Decorurile, ca și tehnicile decorative, dovedesc o nepuizabilă fantezie a meșterilor de la Drăgușeni: incizii, caneluri, creștături, scobituri, pictură bi- și tricromă (executată atît înainte cît și după ardere), adeseori combinate cu ingeniozitate remarcabilă pe același vas.

Înainte de a încheia se cuvine amintită atît categoria intrată în literatura de specialitate sub numele impropriu de ceramică „C”, categoria pentru care, poate cu un anumit temei, cercetătorii sovietici au început să folosească termenul de „ceramică de uz gospodăresc”, deși nu considerăm că este cazul să discutăm acum și aici multiplele și delicatele probleme ridicate de aceste materiale, cît și materialele ale căror elemente indică zorile fazei Cucuteni A—B.

Ceramică similară aceleia la care ne referim a mai fost dealtfel publicată. Pe baza formelor și decorurilor ei, profesorul Vladimir Dumitrescu a putut urmări și demonstra cum din ultima etapă a fazei Cucuteni A (4) a luat naștere treptat, fără salturi, fără întreruperi și intervenții din afară, noua fază A—B a culturii Cucuteni. Avem în vedere în principal tipicele vase-goblete (cu gîtul ceva mai scurt decît în obișnuitul A—B), pictate într-un incipient stil α , folosirea benzilor late de culoare neagră-ciocolatie, numeroasele forme de vase cu corpul bombat și turtit și gîtul înalt cilindric (variantă întîlnită în aceeași fază A—B), apariția decorului pictat în formă de X-uri, generalizarea decorației tectonice a vaselor etc., toate dezvoltate în aceeași fază A—B.

Am insistat asupra acestor ultime materiale deoarece, destul de recent, în studii de specialitate, stațiunea de la Drăgușeni este atribuită de unii inexistentei etape A3a, iar de alții etapelor A2—A3 și plasată de același autor odată într-un grup de așezări în care este inclus și Trușeștiul și mai apoi înaintea stațiunii de la Trușești, încadrată la rîndul ei și în etapele A2—A3 și etapa Cucuteni A3.

Subliniem din nou că stațiunea din Ostrov este caracteristică ultimei etape 4 — a fazei Cucuteni A, alăturându-se numeroaselor stațiuni similare aflate de o parte și de alta a Prutului.

LES RECHERCHES DE DRĂGUȘENI (DÉP. DE BOTOȘANI)

RÉSUMÉ

L'auteur présente les résultats de la campagne de fouilles exécutée en 1980 dans la commune de Drăgușeni, au lieu-dit Ostrovu. Dans le cadre de cette campagne, l'habitation

n° 14 a été complètement dégagée. Sa superficie était approximativement de 40 m². Dans l'enceinte de la maison, sous les décombres des parois, on a trouvé: le foyer, des meules à grain, des outils, et de la céramique spécifique pour cette station, Cucuteni A₄.

D'un intérêt particulier: la fosse d'offrande de l'habitation, aménagée dans la zone sud-est, à 0,90—0,95 m de profondeur.

EXPLICATION DE LA FIGURE

Fig. 1. Drăgușeni. 1—4 fragments de statuettes; 5—7 céramique; 8—9 outils de pierre; 10—13 outils d'os et de corne.